

LA MEDICINA A ALTAFULLA DURANT EL SEGLE XVIII: ELS COMAJUNCOSA*

De la salut dels altafullencs setcentistes, en tingueren cura, principalment, dos metges: Josep Comajuncosa i Francesc Comajuncosa i Hortet, pare i fill.

JOSEP COMAJUNCOSA

Molt probablement era fill del poble segarrenc de Sanaüja. L'any 1720 ja exercia la seva professió a Altafulla on, el 18 de novembre, atorgà capítols matrimonials amb la tarragonina Rosalia Hortet i Cerezo, filla del doctor en medicina Bernat Hortet i de Tecla Cerezo, aquesta darrera, filla de Tomàs Cerezo i germana de Bonaventura Cerezo, mercader i ciutadà honrat.⁽¹⁾

Del Dr. Josep Comajuncosa, en tenim poques referències; sabem, però, que l'any 1741 era regidor primer de la corporació municipal altafullenca formada, a més d'ell, per Joan Barramboni, com a batlle, Miquel Gattell, com a sots-batlle, i Joan Vives, Josep Guasch i Joan Pijoan com a regidors segon, tercer i quart, respectivament.⁽²⁾

Josep Comajuncosa encara era viu el 5 de gener del 1761 en què abonà a Àngela Ferrando i Segur, vídua de Josep Ferrando, mestre d'aixa

* Aquest article fou presentat com a comunicació a la "1 Jornada d'Història de la Medicina Tarragonense" celebrada a Tarragona l'abril del 1989.

(1) AHT. = (Arxiu Històric de Tarragona) Man.-Not. 4410, (1772), f. 25.

(2) Casadevall, Robert, *L'Ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII (1718-1800)*. "Estudis Altafullencs", 6 (1982), 23.

d'Altafulla, les 25 lliures que els seus sogres, Bernat Hortet i Tecla Cerezo, li prometeren quan contragué matrimoni, com a mostra d'agraïment pel bon servei que n'havien rebut durant el temps que estigué de minyona a casa seva.⁽³⁾

Del matrimoni de Josep Comajuncosa amb Rosalia Hortet nasqueren, a més de Francesc, Maria (1732), Teresa (1734), Josep (1736), Joan (1739), Antoni (1742), Pere (1744), Martí (1747), Antoni (1749) i Bernat (1751).⁽⁴⁾

Teresa contragué matrimoni amb Joan Gallart i Roig, pagès d'Altafulla,⁽⁵⁾ i fou mare de l'adroguer Joan Gallart i Comajuncosa.

Martí s'establí a Tàrragona on exercí de notari.⁽⁶⁾

El segon fill, de nom Antoni, es féu frare franciscà. Residí al convent de Sant Francesc, de Reus, i a Escornalbou. L'any 1778 passà a Amèrica, on organitzà el col·legi de missions de Tarija (Bolívia) i es dedicà als indis chiriguano. Morí a Tarija l'any 1814.

FRANCESC COMAJUNCOSA I HORTET

El 3 d'agost del 1755 establí els seus capítols matrimonials amb l'altafullenca Teresa Gallart i Roig davant el notari Sunyer i Sagàs, de Torredembarra.⁽⁷⁾ Vidu de Teresa Gallart, contragué segones núpcies amb Cecília Mingüella.⁽⁸⁾

Comajuncosa i Hortet, que havia obtingut el títol de batxiller per Cervera el 26 d'abril del 1763,⁽⁹⁾ succeí el seu pare en la consulta d'Altafulla i s'hi mantingué fins a l'any 1796 en què, incapaç d'atendre-la, fou substituït pel Dr. Josep Llussà i de Torredemer.⁽¹⁰⁾

Del matrimoni amb Teresa Gallart nasqué, almenys, una filla, Rosalia, la qual es maridà, l'any 1785, amb l'altafullenc Josep Marquès i Agüader, fill del comerciant Josep Marquès i Marich i germà del també comer-

(3) AHT. Man.-Not. 4400, f. 3v.

(4) APA. = (Arxiu Parroquial d'Altafulla) Llibre de baptismes, 1732-1755, fs. 1, 8, 20v., 33, 43, 53v., 67, 80, 94v.

(5) AHT. Man.-Not. 4400, f. 24.

(6) AHT. Reg. Hip. I, (1791), f. 93v.

(7) AHT. Man.-Not. 4410, f. 25.

(8) AHT. Man.-Not. 4421, f. 547.

(9) Danon i Breto, Josep, *Aportació a l'estudi social de la medicina a Catalunya (1768-1823)*, Barcelona (FSVC), 1975, p. 42.

(10) AHT. Man.-Not. 4427, f. 160.

ciant Pere Marquès i Aguader;⁽¹¹⁾ aquest, com a hereu del seu pare, mort l'any 1782, li lliurà 150 lliures en concepte de pagament de la llegítima paterna.⁽¹²⁾ Del gendre de Francesc Comajuncosa, nat el 14 de juliol del 1755, podem dir que cursà estudis de medicina a Osca. El 19 d'abril del 1782 obtingué el títol de batxiller i, tot seguit, passà a Altafulla a practicar al costat del seu futur sogre.⁽¹³⁾ L'any 1784 o el 1785 aconseguí la plaça de metge de Riudoms.⁽¹⁴⁾

El març del 1761, Francesc Comajuncosa adquirí del seu cunyat Joan Gallart i Roig, un solar de 48 per 88 pams al carrer de l'Hostal —avui del Marquès de Tamarit— per 80 lliures.⁽¹⁵⁾ El preu del solar fou liquidat amb les 60 lliures que la sogra Teresa Roig deixà a la seva esposa en el testament que atorgà el 3 d'agost del 1759 i amb la renúncia a cobrar del seu cunyat un deute de 20 lliures.⁽¹⁶⁾ En aquest solar es féu bastir una casa amb celler, cuina, pastador, sala, estudi, rebost, golfa i quatre habitacions, tres al primer pis i una al segon.⁽¹⁷⁾

Comajuncosa, a més, era propietari d'un hort d'un quartó i mig a la partida del Vinyet de Tamarit, comprat, l'any 1779, per 50 lliures, a Marià Martí, pagès d'Altafulla.⁽¹⁸⁾

El 20 de febrer del 1781, Francesc Comajuncosa devia a Marià Martí 24 ll. i 7 s. de les quals 3 ll. i 2 s. corresponien a pensions vençudes d'un censal; 4 ll. i 10 s. per haver-se obligat a satisfer-les en nom de Martí a Mn. Justí Bellver i la resta per una quantitat de diners que com a procurador de Martí —havia estat nomenat el 21 de març del 1779—⁽¹⁹⁾ tenia cobrat de Jaume Garcia, pagès d'Altafulla. Per liquidar el deute traspassà a Martí el crèdit que disposava sobre els hereus i successors de Mn. Ignasi Fuster, rector que fou de la Riera, el deute consistia en 22 ll. i 10 s. per quinze anys de conductes, i 1 ll. i 17 s. per una visita extraordinària i dues consultes que tingué amb el metge de la Riera de Gaià, Josep Llussà, en una malaltia de la mare del mossèn.⁽²⁰⁾

(11) Pel que fa als Marquès vegeu Rovira i Gómez, Salvador-J., *Los comerciantes de Altafulla (segunda mitad del siglo XVIII)*, "Estudios Altafullencs", 2 (1978), ps. 44s i 71.

(12) AHT. Reg. Hip. I, (1785), f. 368.

(13) Danon i Breto, Josep, op. cit., p. 63.

(14) AHT. Reg. Hip. I, (1785), f. 368.

(15) AHT. Man.-Not. 4400, f. 22.

(16) AHT. Man.-Not. 4400, f. 23v.

(17) AHT. Man.-Not. 4427, f. 18.

(18) AHT. Man.-Not. 4412 (1799), f. 23v.

(19) AHT. Man.-Not. 4412, f. 43.

(20) AHT. Man.-Not. 4412 (1781), f. 33v.

La darrera notícia que posseïm del Dr. Comajuncosa abans de la seva mort és del 30 de maig del 1794 i correspon a la seva presència en la confecció de l'inventari dels béns de Josepa Alcalà i Ivern, vídua de Josep Alcalà, pescador d'Altafulla, per tal com era, junt amb el rector Francesc Bru, el seu marmessor testamentari.⁽²¹⁾

Francesc Comajuncosa degué morir a la fi del mes de setembre del 1799 ja que el seu darrer testament, lliurat clos a mans de Mn. Francesc Bru, el 30 de setembre del 1794, fou obert l'1 d'octubre d'aquell any; deixava usufructuària de tots els seus béns la seva esposa Cecília Mingue-lla.⁽²²⁾

L'inventari dels béns de Francesc Comajuncosa fou redactat pel notari Jaume Barado, d'Altafulla, el 30 de setembre del 1799, i ens permet conèixer com era l'interior d'una casa de metge de poble a la darrereria del segle XVIII. De l'inventari, crida l'atenció el contingut de l'estudi, el santuari particular del Dr. Comajuncosa, on, entre altres coses, hi havia 123 llibres de diferents autors i el volum de les conductes.⁽²³⁾

EPÍLEG

Francesc Comajuncosa degué restar incapacitat per atendre els seus malalts abans del 2 de desembre del 1796 ja que aquest dia s'aplegaren a la casa de la vila l'ajuntament⁽²⁴⁾ i un bon nombre de caps de casa⁽²⁵⁾ per tractar la contracta d'un nou metge per tal "*com de molt temps a esta part se troba la vila sense domicili d'un metge capaç per subsanar les malalties i conside-*

(21) AHT. Man.-Not. 4419, f. 170.

(22) AHT. Man.-Not. 4427, fs. 160 i 18 (inventaris).

(23) AHT. Man.-Not. 4427, f. 18.

(24) Integren la corporació municipal Joan-Antoni García, batlle; Ramon Grau, regidor degà; Pau Rimbau, regidor segon; Andreu Guasch, regidor tercer; Jaume Llagostera, regidor quart; Marià Camps, síndic personer, i Pau Dalmau i Macià Molas, diputats.

(25) Mn. Francesc Bru, Mn. Jaume Plana, Mn. Ramon Gatell, Mn. Andreu Guasch, Joan-Antoni García com a apoderat de Joan de Montserrat i de Suelves, marquès de Tamarit, Joan Plana, Josep Gatell, Pere Marquès, Ramon Borderi, Josep Espina, Josep Socies, Jaume Pijoan, Pere-Josep Pijoan, Josep Plana, Pere Sagalà, Josep Batlle i Segur, Josep Buireu, Ramon Grau i Font, Jaume Baldrich, Francesc Batlle, Martí Pijoan, Baltasar Pijoan, Josep Capestany i Marquès, Josep García i Alegret, Pau Dalmau i Plana, Antoni Rius i Alegret, Jaume Marquès, Marià Camps, Marià Martí, Andreu Ballester, Baltasar Pijoan, menor, Josep Molas, Josep Guasch, Isidre Llorens, Ramon García i Palau, Pere Pijoan, Joan Bellvé, Joan Soler i Domingo, Antoni Rius, Francesc Pijoan, Joan Camps, Joan Baradat, Jaume Llagostera, Jaume Espina, Josep Clot, Josep Gatell, Josep Plana, Antoni de Martí i Franquès, Dr. Tomàs Vives i Plana, Pau Rimbau, Manuel Argilagué, Joan Domingo, Isidre Porta, Josep Salvat i Antoni Pijoan.

rables urgències que ocorren a la interessant salut de tots nosaltres". Hom està d'acord a designar com a metge del poble el Dr. Josep Llussà i de Torredemer que, fins aleshores, ha exercit la medicina al poble veí de la Riera de Gaià. El nou metge restarà obligat a atendre els malalts de la vila tant si són "*pobres, rics, grans i xics*" i a fer dues visites diàries, una al matí i l'altra a la tarda. Com a contraprestació percebrà una conducta anual de 650 lliures.⁽²⁶⁾

Salvador-J. Rovira i Gómez

APÈNDIX DOCUMENTAL

1799, setembre, 30. Altafulla.

Inventari dels béns de Francesc Comajuncosa i Hortet.

AHT. Arxiu Notarial d'Altafulla. Man.-Not. 4427, fs. 18-20v.

Sia a tots notori: Que com per a evitar tot engany y sa suspita sia instituhit lo inventari y aconsellat per lo emperador Justiniano per tant vuy que contam als trenta dies del mes de setembre any de la Nativitat del Señor de mil setcents noranta y nou jo Cecília Comajuncosa y Minguella viuda relictà del misser en medicina Franco. Comajuncosa y Hortet de la vila de Altafulla, arquebisbat de Tarragona, no sols en lo nom de tenutària que ho so de la universal heretat y béns que foren de dit q. mon marit per mon dot, espoli y altres drets que tinch hipotecats en aquells segons la consuetut de Barna. Constitució General de Catal^a que comensa (Hac nostra) y sens perjudici de la dita tenuta usufructuària dels mateixos béns per lo dit q. mon marit per después de seguida sa mort deixada ab son últim y vàlido testament que entregà clos al Rt. Cura Pàrroco de la dita pnt. Vila als trenta dias del mes de setembre del any mil setcents noranta y quatre y después de sa mort obert y publicat per mi lo avall escrit not. al primer dia del mes de octubre del corrent any. Així que ha tingut lloch a mon favor lo dit llegat de usdefruit volent en los dits resp. noms y en altres qualsevols que en dret sian més útils y profitosos gosar dels privillegis y prerroga-

(26) AHT. Man.-Not. 4427, fs. 18-20v.

tivas que de dret se han concedit als que preñen inventari; però precehint aquest señal de la santa creu lo preñch de la dita universal heretat y béns que foren del dit q. mon marit baix empero las protestas y salvetats avall escritas, y de dret requiridas confessant com confesso haver trobat en ella los trastes, mobles, robas e immobles avall escrits y següents.

En lo seller de la casa del difunt

Primo sinch botas, una de quatre cargas, altra de dos cargas y la altra de una carga, plenas de vi agre y usadas.

Item quatre portadoras usadas.

En la cuina

Primo una taula, tres banchs, tot de fusta y usat.

Item uns tramascles, uns ferros, unas graellas, tot de ferro y usat.

Item quatre paellas, una caldera gran y altre de petita, tot de aram y usat, tres xocolateras, uns estalvis, un morté de coure, un braser ab sa paleta de llautó i usat.

Item una pala, uns molls, tot de ferro y usat.

Item dos llumeneras de llautó usadas.

Item dos llums de ferro usats.

Item nou plats de foch y dos de menjar de color de xocolate usats.

Item deu topins entre grans y petits tots usats.

Item un gibrell, una gibrelleta y dos canters de terra, tot usat.

Item sis culleres de fusta usadas.

Item una garrafera ab sas garrafas, usat tot.

Item un escalfallit usat.

En lo pastador

Primo una pastera de tarriba ab tots los ormetg de pastar, tres sedassos y un cofre de fusta buit y tot usat.

Item una cadira ab aciento de boba, una banqueta, una escombra, dos porrons de vidre, dos garrafons del mateix y una garrafeta, dos xicres y una escudella de pisa, tot usat.

En la sala

Primo quatre cadiras de brassos ab aciento de cuiro y sinch ab aciento de boba pintadas y una taula de noguer, tot usat. En un armari fixat a la paret de la sala se ha trobat lo següent, esto és, set vasos de chris-

tall y dos de vidre, tres canadellas de christall, vint plats de pisa, sinch platas y una fruitera del mateix, sinch plats de pisa negra, dos garrafes, un garrafó, un pitxell y setse xicres de pisa tot usat.

En lo aposento de cap la escala

Primo un llit de pots y banchs ab sa màrfega, un matalàs, tres llansols, tres coixins, dos coixineras y altra marfegueta ab dos o tres pots, dos quadres, una piqueta y tres cadiras de boba lo aciento, tot usat, y una prenda de or ab deu pedres violades.

En lo aposento del darrera

Primo un llit ab sas pots, una taula ab un St. Christo de peu, un St. Francisco de bulto y altre immatge de St. Christo petit.

Item un llansol y dos coixins ab sas dos coixineras, tot usat y quatre cuberts de plata, uns agnus ab sa soguilla de or, tot usat.

En lo aposento del devant

Primo vuyt cadiras petites y sis de grans, totas ab asiento de boba y usadas.

Item un quadret y una piqueta de plata, tot usat.

Item un llit de pots ab sa màrfega, un matalàs, dos llansols, una bànova, dos coixins ab sas coixineras, una cadira de brassos, una caixeta ab la roba de la família y un llansol, tot usat.

Item dos cortines, las unas en lo balcó y las altres en la arcoba, usadas, dos anells lo un de esmeraldes y lo altre de pedras violadas, usat.

Item una arquilla y dins de ella se ha trobat una sotacopa de plata y dos gabinets ab manech de plata y sus parells de mitjjes entre fil y cotó, tot usat.

Item una calaixera ab sos panys i claus y dins de ella se ha trobat lo següent: dos casacas, la una de boxet y la altra de durois, unas calsas, altra casaca de paño negre ab sa jupa del mateix, unas calsas de vellut de cotó y altres de vellut de seda y una armilla de vellut de seda los devans solament, una casaca, jupa y calses de tafatà, una camisa de tela, un corbatí ab sa sibella de plata y una joya de or ab pedras violadas y son llas usat.

En lo estudi

Primo cent vint y tres llibres de diferents autors usats.

Item una arquilla ab vârios calaixos y dins de ells se ha trobat un lli-

bre de carga y descarga de conductes y diferents notas y papers y en altre calaix de la arquilla los papers faents a la casa, un colleret de ma de perla ab sa creueta de or y llalet, tot usat.

Item en un armari fixat a la paret se ha trobat primo una capa blava de paño, un sombrero, tres parrucas, dos bossas, dos llansols, dos estoballes, las unas de cotó y las otras de fil, unas sabatas y dotze toballons, sinc coixineras de llinet y unas de bri y unas mitjas de seda, tot usat.

Item quatre garrafes de vidre usades.

Item una mangala capsada de plata, dos espases, tot usat.

Item una caixeta ab un plat y fruitera de pisa, tot usat.

Item uns botons, unas cibellas de peus y xarréteras de plata, tot usat.

Item dos cuberts de plata usats.

En lo segon pis, en un quarto

Primo dos caixes de pi ab sos panys, dins la una se ha trobat dos camises del difunt y dins la altre una conxa, tot usat.

Item un llit ab sa màrfega, un llansol, una piqueta de pisa, un St. Christo ab son dossé y tres quadres, tot usat.

En un armari fixat a la paret se ha trobat dos bànovas, dos llansols y un pessebre, tot usat.

En lo rebost

Primo una conxeta de seda, un llansol de tela y quatre de llinet, tres botellonets, lo un buit y los altres ab un poch de vi, tot usat.

Item lo salador del porch, un sèrcol, tres gerras y una cadira de brasos, un bres y lo aciento del braser, tot usat.

En la golfa

Primo una ampolla de vidre usada.

Item dotse toballons de cotó, vuyt toballons de gènova, una toballola y altre de cotó, vuyt camises del difunt, quatre llansols, quatre toballols, vuyt estoballes, divuyt toballons, nou exugamans, tres camisoles, unas telas de matalàs y màrfega que morí lo dift., tres parells de mitjes de desota, tot usat, y un cobrellit de indianas usat.

Inmobles

Primo tota aquella casa ab son portal fora obrint sit. en la dita pnt. Vila ab son hortet al detràs, y en lo carrer vulgarment dit del Hostal que

afronta a soleixent ab dit carrer, a mitg dia ab honrs de Jaume Riambau, a ponent ab honors de Josep Baradat y a tremuntana ab honors de Franco. Pijuan part y part ab honors de Pere Aguader, tots de la vila de Altafulla.

Item tot aquell cortó i mitg de terra horta sit. en lo terme de la pnt. Vila y en la partida dita lo Vinyet que afronta a soleixent ab honors de Rosalia Marquès y Comajuncosa a mitg dia ab honors de Joseph Ollé, a ponent ab honors de Rafael Guasch, y a tremuntana ab honors de Joan Bellbé.

Tots los quals béns y no altres ni més aseresch jo, la dita Cecília, haver encontrat en la dita universal heretat y béns que foren del dit q. mr. en medicina Franco. Comajuncosa y Hortet mon marit, no emitidas las degudas deligèncias per encontrarlos, protestant com protesto que si en lo esdevenidor ne apareixian altres que tocassen a la dita heretat aquells continuaré o faré continuar en lo pnt. inventari o be ne faré o instaré ferne altre de nou. Tots quals béns han quedat en mon poder prometent com prometo aquells guardar y tenir y de ells donar compte y rahó sempre q. vinga lo cas de la restitució de aquells. Per lo que ne obligo tots mos béns mobles e immobles haguts y per haver ab totas renunciacions necesàrias, degudas y pertanents. Lo qual inventari fou fet y conclós en la dita pnt. Vila en lo puesto, dia, mes y any sobredits del qual, segons quedo advertida per lo not. avall escrit, ha de haverse la rahó en lo ofici de hipotecas de la ciutat de Tarragona dins lo termini de un mes pròxim per los efectes de la Rl. Pragmàtica. Y la dita otorgant (a la qual jo lo Not. avall escrit aseresch conèixer) que ha dit no saber de escriurer ho ha firmat de voluntat sua un dels testimonis que ho foren Ramon Grau i Font, comerciant, y Pau Cailà, boter, los dos de la dita pnt. Vila per estas cosas cridats.

En poder de mi Jaume Barado, not. pub. Rl y de Marina de Altafulla, Torredembarra y son partit.